

До інтерпретації етрусського напису з Риму

(REE 47/29)

Янко А. Л.

У статті здійснена спроба тлумачення етрусського напису, знайденого у Римі у районі церкви Сант Омобно під час розкопок храму Фортуни і Матер Матути другої чверті VI ст. до н. е. Критичний аналіз результатів передуючих досліджень змушує відкинути інтерпретації попередників. Автор доходить висновку, що пластинка у формі лева з написом (REE 47/29) була посвятою до храму від нащадка сирійських різьбярів по слонової кістці, що асимілювалися у Римі за правління царів етрусського походження.

Ключові слова: етруски, етрусська мова, Стародавній Рим

Проблеми етрусської присутності, правління «етрусської династії» у Римі царського періоду та дешифровки етрусської писемності завжди були актуальними і тому знахідка недалеко від Бичачого ринку (район церкви Сант Омобно) етрусського напису на фігурці у вигляді лева (REE 47/29), що датується другою чвертю VI ст. до н. е., спонукала дослідників до його прискіпливого витлумачення.

Видавець напису М. Паллоттіно визначив призначення предмету – тессера і пояснив напис як ономастичну формулу, запропонувавши таку розбивку на слова: «*agaz silqetenas spurianas*» (SE, 1979, № 47, р. 320). Він порівняв перше ім'я з жіночим *agaziia* з етрусського, але також римського, напису цього ж періоду (TLE, № 24), а третє – з відомим з напису VI ст. до н. е. з гробниці Биків (Тарквінії) родовим ім'ям *spurianas* (CIE, № 5327= TLE, № 78) [28, р. 294-295]. Етрусколог припустив, що автор напису був з оточення Тарквінія Пріска і походив із міста Тарквінії (друга чверть VI ст. до н. е. – правління Сервія Туллія 578-535 рр. до н. е. – А. Я.). Друге слово напису, згідно М. Паллоттіно, номен *silqetenas*. Такого гентильного імені в етрусській ономастиці не було знайдено. Але історик вказував як формаційну паралель близьке за зовнішнім виглядом ім'я *tarxvetenas* (CIE, № 4922) (SE, 1979, № 47, р. 323). Варто зазначити, що дослідники ономастики не підтримують такого раннього терміну для появи когномена ні в римлян, ні в етрусків [15, р. 52; 25, р. 2; 34, с. 276]. Тим більше, неприродним виглядає його розташування на другому, а не на третьому місці після особистого імені.

О. Й. Немировський намагався зблизити компонент *silq* із відомими термінами, що позначали етрусських вищих посадових осіб *zilc* (TLE, № 137, 165, 170) та *zilx* (TLE, № 126, 175) [5, с. 47]. Відмінності у написанні він пояснював двомовністю в латино-етрусському місті. Родове ім'я *spurianas*

дослідник пов'язував не лише з етрусською родиною Спурінна з Тарквінії, але й із легендарним префектом Риму за Тарквінія Суперба Сп. Лукрецієм Триципітином (Liv., I, 59, 11; Tac., An., VI, 11) [5, с. 49]. Підставою слугувало те, що *Spurius* будімо пов'язане не з латинським «позашлюбний син», а з етрусською основою «*spug*» (місто). За семантикою *spurianas*, на думку ученого, є ідентичним латинському *Publius*. Тессера використовувалася як жетон для голосування під час виборів префекта міста.

О. Й. Немировський не пояснив, як номен перетворився на преномен, чи можливі вибори за царської влади, чому республіка в етрусків запанувала раніше від римлян (хоча в реальності все було навпаки (Liv., I, 60, 3: 509 р. до н. е. – Рим; V, 1, 3: 403 р. до н. е. – Етрурія, крім Вейів)), як головна посада в етрусському місті *zilc* перетворилася у Римі на незначну (до того ж, неможлива така її рання поява), як це пов'язати з повідомленням, що вибори «*custodis urbis*» (стража міста) стали можливими у Римі лише в 487 р. до н. е. (Lyd., De mag., I, 38) (до цього префекта призначав цар). Слід додати, що тессери-перепустки для участі у виборах з'явилися у Римі з появою самих виборів у період ранньої Республіки, а тессери з іменами кандидатів – лише після того, як вибори стали закритими і письмовими (lex *Gabinia* 139 р. до н. е.) [2, с. 81-82].

Дж. Колонна справедливо зазначав, що напис із Риму (його дослідник вважав присвятою у храмі) децю старший від напису з Тарквінії (відповідно: 575-550 та 530 рр. до н. е.) і цей останній створений особою «*Agath* (його історик називає також на латинський штиб Аррунтом) *Spurianas*», господарем простижної ізольованої гробниці з трьох приміщень [17, р. 568, 570-571].

Було звернуто увагу на подібність означеного предмету тессери (*tessera hospitalis* згідно А. Моранді [27, р. 94]) у вигляді дикої кабана, також виготовленої зі слонової кістки, із Карфагену, що має етрусський напис і датується початком VI ст. до н. е. (NRIE, № 1042=CIE, № 5552=TLE, № 724).

А. Момільяно вважав пластинку пожертвуванням для храму [26, р. 78]. Ф. Кольб вказував, що ця *tessera hospitalis* була серед вотивних жертв нового храму 530 р. до н. е. чи залишків старої культової споруди (середина VI ст. до н. е.), а напис містить ім'я одного чи двох осіб, можливо, пов'язаних з Тарквініями, звідки до Риму потрапила царська династія [24, S. 88]. Ф. Прайон вважав, що предмет є приношенням невідомому божеству від етрусського вельможі, пов'язаного з сім'єю Спурінна з Тарквінії [29, S. 52]. Р. Росс Холлоуей пропонував читати напис як «*Араз Сілкетена Спуріани*», а пластинку вважав залишком кістяної фурнітури чи об'єкту декору вотиву, що був принесений у храм [32, р. 71].

Дж. і Л. Бонфанте вважали, що аристократ із Тарквінії, наближений до царів етрусської династії, контролював будівництво і опорядження храму Юпітера на Капітолійському пагорбі, приносив дари в храм разом із тими, на чю честь було названо римський квартал «*Tuscius vicus*» (Етрусська вулиця) [14, р. 31]. Дослідники самі датують напис 580-560 рр. до н. е., тож він давніше згаданого вже напису з Гробниці биків (530 р. до н. е.), тому стверджувати щось напевно про «тарквінійський слід» не можна.

Г. Форсайт пов'язував обставини створення храму на Бичачому форумі (де був і ринок) у Римі VI ст. до н. е. недалеко від берегу Тибру з аналогічними обставинами побудови культових споруд в етрусських торговельних портах Гравіни і Пірґи [20, р. 90]. Г. Беккер інтерпретувала пластинку з Риму як половинку *tesserae hospitalis* 540-530 р. до н. е., де вказано або два родових імені однієї особи на ім'я *Araz*, або номен Спурінна належить дарувальнику бляшки, що демонструє узи гостинності між римськими і тарквінійськими знатними родинами [13, р. 111]. Зміну в датуванні бляшки вона не пояснила.

С. О. Яцемирський і Ж.-П. Тюїє здійснили спробу кожний по-своєму витлумачити друге слово напису. Перший співвідніс основу імені «*silqetenas*» з неіндоєвропейською «сільською» лексикою: *silicia*, *siligo*, *siliqua*; *Σιλᾶκτηνοί* (Strab., XVI, 1, 18, С. 745), *Seligius* [11, с. 152]. Відзначимо, що перші три слова належать до словника латинської мови і позначають бобові та пшеницю вищого ґатунку, четверте – месопотамський етнонім, останнє ж, вочевидь, пов'язане з латинським дієсловом «*seligo*» (вибираю, обираю) і не пов'язано з попередніми.

Звернувши увагу, що третє ім'я *sruiganas* подібне етрусському терміну «*sruigana*» (міський) та пізнішому етрусському номену *sruigina*, лінгвіст порівняв це з оформленням гентильного імені у римлян під час усиновлення за допомогою елементу *-an-* (наприклад, *Caius Octavius* став *Caius Iulius Caesar Octavianus*) [11, с. 242]. Тому даний напис він вважав можливим представити у вигляді **Arruns Seligius Popilianus*. Як уже зазначалося, існування у такий ранній період когноменів у епіграфіці не зафіксовано. До того ж, латинським аналогом етрусського *sruig* повинно бути *urbs*, а не *populus* (*publicum*) (етрусською відповідно «*gasna*» (народ) і «*tuθi*» (грумада) [14, р. 218-219]). Тим більше, що етруски вже мали родові ім'я *ruiliana* (TLE, № 763).

Зазначимо, що не всі неіндоєвропейські слова обов'язково повинні бути етрусськими (згадані Страбоном сілакени були вавилонським племенем). Крім того, аналіз навіть незначної кількості написів (ThLE, р. 324) дозволяє припустити, що номен *sruigana* був лише перехідною ланкою від архаїчного *sru(i)aza* (VII ст. до н. е.) до новоетрусського *sruigina* (IV-III ст. до н. е.).

Ж.-П. Тюїє був упевнений, що *silqetenas* було ім'ям, пов'язаним з географічною назвою – містом Сульчі на Сардинії [9, с. 169]. У античний період це була фінікійська колонія *Sulh* (топонім передавався грецькою *Σόλκοι* (Paus., X, 17, 9; Ptol., Geog., III, 3) і латиною *Sulci* (Pompon., II, 124). Очевидно, для дослідника привабливим виявився етнонім, утворений від цієї назви: латиною *Sulcitani* (Plin., N. H., III, 85) і грецькою *Σολκίταινοι* (Ptol., Geog., III, 6). Як бачимо, етрусське *-etenas* (як і у згаданому вище *tarχvetenas*, а також у *viripenes* (CIE, № 5662) і *viripenes* (TLE, № 286)) відповідає латинському *-itani* та грецькому *-ιταινοι*. Існували й інші подібні утворення *Caralitani*, *Neapolitani* (Plin., N. H., III, 85).

Залишається виявити, чи відповідає етрусське *silq* грецькому *Σόλκ-* і латинському *Sulc-*. Найпевніше пунійську основу передає латинське запозичення, воно ж є найдавнішим із нам відомих. Латинське *-u-* етруски

подекуди передавали на письмі як *-i-*, але не завжди. Достатньо поглянути на латино-етрусське білінгви. Наприклад, на урні з Кьянчіано латинське ім'я *Quintus* передавалося *cuinte* (TLE, № 523), а от «свій» номен *velimna* у Перузії транскрибували латиною *Volumnius* (TLE, № 605). Однак в Арреції *cassius* був *canzi* (CIE, № 378), тобто *-i-* не змінювалося. Навіть без білінгви зрозуміло, що *ruipi* у написах із Клузія (CIE, № 2550-2551) відповідає лат. *Publius*.

Можливість етрусської транскрипції фінікійського топоніма за посередництва грецької треба відкинути. Нам відомо, як етруски передавали грецькі імена. Наприклад, «*Διονύσιος*» (Діонісій) транскрибувалося як *tinusi* (CIE, № 2066, 2067, 2835, 2836). Як і в попередніх більшості випадків *-i-* та *-u-* стоять на своїх місцях.

Отже, дослідники напису не прийшли до якогось певного результату. Мета нашого дослідження – спробувати розкрити призначення тессери, витлумачити напис та визначити його історичний контекст.

Спершу треба прояснити походження неодноразово згаданої пластинки у вигляді вепра з етрусським написом, знайденої у Карфагені. Г. Беккер підкреслює зв'язок зображень дикого кабана на фресках з гробниці Жонглерів (IV-II ст. до н. е.) і монетах із міста Тарквінії [13, р. 143; 286, fig. 66].

Вона вважає, що господар поховання *Vel Pinies* був водночас і чиновником Тарквінії, що відповідав за карбування монети [13, р. 144-145]. Для нас важливо, що двома емблемами, спільними для приватної гробниці та монет міста є літера «А» (мабуть, грецька *α* – числівник) і вепр. Можна припустити, що останній символізував Тарквінії так само, як вовчиця була символом Риму. Із цього випливає, що лев (наша фігурка утворює силует лева) не міг бути символом Тарквінії, отже, Спуріана з римського напису міг і не бути тарквінійцем. Що ж символізував лев?

Тут варто згадати серію етрусських зображень левиці, що годує груддю одного чи двох хлопчиків (стела з Фельзіни 400 р. до н. е., цисту з Пренесте цього ж часу, бронзове люстро з Вольсінї третьої чверті IV ст. до н. е.) [20, р. 95]. Відомий також «римський фрагмент» Лікофронової «Александри», де говориться, що Еней залишить нащадків «*διπλοῦς σκύμνους λέοντας*» (пару дитинчат левів) (Lycophr. Alex., 1232-1233). Незвичний, але прозорий натяк на Ромула і Рема, а етрусських героїв Тархона і Тірсена поет називав вовками (Lycophr. Alex., 1243-1244).

У схолиях до «Епод» Горація вказано, що на межі Форуму і Коміцію, позаду Ростр, існувала могила Ромула (яку ще вважали похованням або Фаустула, або Госта Гостілія (Paul. Fest., р. 177 М)), біля якої стояло дві статуї левів (Porph. Hor. Epod., XVI, 13). Діонісій Галікарнаський, описуючи це ж місце, говорить про одного кам'яного лева (Dion. Hal. Ant. Rom., I, 87, 2). Пізніше тут було відкрито споруду, що отримала назву *Lapis niger*. Серед приношень біля нього знайдено уламок посудини з головою лева [4, с. 89].

«Лев'яча» символіка використовувалася у декорі храму Фортуни і Матері Матути, біля якого була знайдена наша фігурка, в Етрурії фігурами левів прикрашалися гробниці Пантер, Червоних левів, Квітки лотоса з Тарквінії,

що відносяться до періоду між кінцем VII та серединою VI ст. до н. е. [6, с. 316]. Гробниці Тарквінії узагалі багаті на фрески з левами: гробниця Жонглерів 510 р. до н. е. на центральній стіні має два лева; гробниця Левиць 520 р. до н. е. підтверджує свою назву зображенням двох левиць; гробниця Покарань (Вакхантів) 490 р. до н. е. – битва лева і оленя [8]. Широко відома золота фібула VII ст. до н. е. з гробниці Реголіні-Галассі (Цере) з рельєфним зображенням п'яти левів [10, с. 53; 16, р. 66].

Серед декількох пластинок зі слонової кістки, що знайдені на Поджо Чивітате у Північній Етрурії, привернула увагу пластинка у формі лев'ячої голови з написом «*mi avil...*» (я належу) Авлові [36, р. 69, fig. 3-4]. Складається враження, що лев був мало не тотемною твариною етрусків, а за правління етрусських царів у Римі левиця заміняла Капітолійську вовчицю.

Однак не все так просто. Під час розкопок першої грецької колонії на Заході (о. Пітекусса, нині Іск'я) було знайдено печатку-скарабея із зображенням лева і птаха групи майстрів «Лірник» другої половини VIII ст. до н. е., що походить з Північної Сирії або Кілікії [1, с. 123, рис. 17; 22, р. 100, fig. 17]. Поряд було знайдено імпасто з Південної Етрурії.

Евбейські колоністи заснували поселення на цьому острові, а також місто Куми на материку і встановили тісні контакти з кампанськими етрусками з Капуї ще з останньої третини VIII ст. до н. е. [1, с. 122-126; 22, р. 101-103]. Етруска аристократія сприйняла поховальні ритуали у евбейської військової еліти (*tombi principesci* етрусків та «княжі поховання» греків) [19, р. 3-20].

Скарабеї групи «Лірник» із зображеннями лева були знайдені й у самій Етрурії, а також у Південній Італії, на місці грецької колонії Сибаріс, останній із арамейським написом [21, р. 84, fig. 2; 23; 31, р. 136; 33, р. 281, 287, fig. 3-4]. Очевидно, перед нами приклад запозичення етрусською знаттю не лише поховальних звичаїв, а й деяких символів зі Східного Середземномор'я за посередництва грецьких колоністів.

Ономастична формула напису варта окремого розгляду. Період VII-VI ст. до н. е. в Етрурії характеризувався формуванням міського населення на основі різних етнічних компонентів, що відображено і в епіграфіці. Наприклад, «*aḫarḡi rutile hipocrates*» (TLE, № 155, Тарквінії, VII ст. до н. е.), де друге слово – відоме латинське родове ім'я *Rutilius* (Рутілій), а останнє – переключене грецьке ім'я «*Ἰπποκράτης*» (Гіппократ). Явище, коли персональне ім'я стає на друге місце відносно гентильного імені патрона, Дж. Колонна порівняв із появою подвійного гентильного імені у громадян етрусських міст, італіків за походженням, періоду III-II ст. до н. е. (складалося з особистого імені їхнього італійського пращура та родового імені їхнього етрусського патрона, наприклад: «*au. tite. marsna. veluś*» (Авл Тіте Маркна, (син) Вела) (CIE, № 3916, Перузія) [18, р. 647-649, пор.: 34, s. 278].

Очевидно, у нашому написі маємо подібне явище, де *silqetas*, що пов'язане з неіндоєвропейським *silīqua* (бобові прянощі азійського походження) [35, S. 537], є першою частиною гентильного імені, а *srūgīanas* є його другою частиною. На нашу думку, перед нами ім'я, своєрідне клеймо

майстра, нащадка сирійських різьбярів зі слонової кістки. Вони були втікачами від ассирійської навали, що принесли на початку VII ст. до н. е. своє ремесло разом із матеріалом до Етрурії і Лація [7, с. 789; 12, р. 451-452; 30, р. 663]. Чужоземці опинилися тут під покровительством етрусських аристократичних родин.

Символом етрусського Риму тоді була левиця. У центрі фрески з Гробниці біків 530 р. до н. е. з Тарквінії, де похований Арат Спуріана (є спокуса ототожнити його з героєм напису з Риму, що закінчив там свої роки), де зображено Ахілла, який влаштовує засідку Троїлу, сину Пріама, бачимо фонтан, прикрашений статуями двох левів, що «присіли» так само, як і лев на бляшці з Риму [3, с. 32, ил. 14]. Не виключено, що це натяк художніми засобами на боротьбу міста Тарквінії за відновлення царської влади у Римі (Liv., II, 6, 1-2, 4-5; Dion. Hal. Ant. Rom., V, 14, 1), адже троянці вважалися предками римлян.

Таким чином, пластинка зі слонової кістки була частиною декору вотивного приношення з написом-клеймом ремісника до храму богині Фортуни у Римі періоду правління там царя Сервія Туллія, чужоземця і обранця Фортуни, теж від іноземця, нащадка сирійських ремісників і (або) торгівців, що асимілювалися у Римі за правління царів етрусського походження.

Примітки

1. *Грэхем А.-Дж.* Колониальная экспансия Греции / А.-Дж. Грэхем // КИДМ. – М., 2007. – Т. 3. Ч. 3. – С. 103-195.
2. *Дементьева В. В.* Государственно-правовое устройство античного Рима: ранняя монархия и республика / В. В. Дементьева. – Ярославль, 2004. – 248 с.
3. *Лосева Н. М.* Искусство Этрурии и Древней Италии / Н. М. Лосева, Н. А. Сидорова. – М., 1988. – 303 с.
4. *Модестов В. И.* Памятники царского периода и древнейшая латинская надпись на римском Форуме / В. И. Модестов // ЖМНП. – 1900. – № 3. – С. 81-127.
5. *Немировский А. И.* Новая этруская надпись из Рима / А. И. Немировский // Текст: семантика и структура. – М., 1983. – С. 46-51.
6. *Немировский А. И.* Нить Ариадны. В лабиринтах археологии / А. И. Немировский. – М., 2007. – 432 с.
7. *Риджуэй Д.* Этруски / Д. Риджуэй // КИДМ. – М., 2011. – Т. 4. – С. 754-803.
8. *Тарквиния (Tarquinia): город этрусков* [Электронный ресурс] // Сайт о путешествиях. – Режим доступа: <http://www.biancoloto.com/tarquinia/tarquinia.html>. Доступ: 25.10.2014.
9. *Тюйе Ж.-П.* Цивилизация этрусков / Ж.-П. Тюйе. – Екатеринбург; М., 2011. – 254 с.
10. *Этруски: Итальянское жизнелюбие* / [пер. с англ. О. Соколовой]. – М., 1998. – 168 с.
11. *Яцемирский С. А.* Опыт сравнительного описания минойского, этрусского и родственных им языков / С. А. Яцемирский. – М., 2011. – 312 с.

12. *Balty J. Ch. [Rev.] / J. Ch. Balty // Revue belge de philologie et d'histoire.* – 1962. – Vol. 40. – № 2. – P. 450 – 455. – Rev.: Brown (W. Llewellyn). *The Etruscan Lion.* – Oxf., 1960. – 290 p.
13. *Becker H. W. Production, Consumption and Society in North Etruria during the archaic and classical periods: The World of Lars Porsenna / H. W. Becker.* – Chapel Hill, 2006. – 342 p.
14. *Bonfante G. Etruscan language. An introduction / G. Bonfante, L. Bonfante.* – Manchester, 2002. – 253 p.
15. *Cagnat R. Cours d'épigraphie latine / R. Cagnat.* – P., 1914. – 504 p.
16. *Collis J. The European Iron Age / J. Collis.* – L.; N. Y., 2003. – 192 p.
17. *Colonna G. Apollon, les Étrusques et Lipara / G. Colonna // MEFRA.* – 1984. – T. 96. – № 2. – P. 557-578.
18. *Colonna G. Una nuova iscrizione etrusca del VII secolo e appunti sull'epigrafia ceretana dell'epoca / G. Colonna // MAH.* – 1970. – Vol. 82. – № 2.
19. *D'Agostino B. Grecs et «indigènes» sur la côte tyrrhénienne au VIIe siècle : la transmission des idéologies entre élites sociales / B. D'Agostino // Annales. Économies, Sociétés, Civilisations.* – 1977. – Vol. 32. – № 1. – P. 3-20.
20. *Forsythe G. A. Critical history of Early Rome. From prehistory to the First Punic War / G. A. Forsythe.* – Berkeley; Los Angeles; L., 2005. – 401 p.
21. *Giovanelli E. Un inedito del Lyre Player Group da Tarquinia. Alcune considerazioni / E. Giovanelli // Aristonotos.* – 2008. – № 3. – P. 73-86.
22. *Graham A. J. The colonial expansion of Greece / A. J. Graham // CAH².* – Cambr., 1982. – Vol. 3. P. 3. – P. 83-162.
23. *II.A.1.3. Scarab with an engraved lion and Aramaic inscription [Електронний ресурс] // Virtual Archaeological Museum Francavilla.* – 2010. – Режим доступу: <http://www.museumfrancavilla.com/index.php>. Доступ: 07.10.2014.
24. *Kolb F. Rom: die Geschichte der Stadt in der Antike / F. Kolb.* – München, 1995. – 783 S.
25. *Marchesini S. New studies on etruscan personal names: gentium mobilitas [Електронний ресурс] / S. Marchesini // Etruscan News Online.* – 2007. – № 6. – p. 1-4. – Режим доступу: <http://www.umass.edu/etruscannews/announcements.html>. Доступ: 07.10.2014.
26. *Momigliano A. The origins of Rome / A. Momigliano // CAH².* – Cambr., 1989. – Vol. 7. Pt. 2. – 1989 – P. 52-112.
27. *Morandi A. Note di epigrafia etrusca arcaica / A. Morandi // Revue belge de philologie et d'histoire. Antiquité.* – Oudheid. – 1988. – T. 66, fasc. 1. – P. 86-100.
28. *Poucet J. La Rome archaïque. Quelques nouveautés archéologiques: S. Omobono le Comitium la Regia / J. Poucet // L'antiquité classique.* – 1980. – T. 49. – p. 286-315.
29. *Prayon F. Die Etrusker: Geschichte, Religion, Kunst / F. Prayon.* – München, 1996. – 128 S.
30. *Ridgway D. The Etruscans / D. Ridgway // CAH².* – Cambr., 1988. – Vol. 4. – P. 634-675.

31. *Ridgway D. The first Western Greeks / D. Ridgway.* – Cambr., 1992. – 181 p.
32. *Ross Holloway R. The archaeology of Early Rome and Latium / R. Ross Holloway.* – L., 1996. – 203 p.
33. *Serrano L. Scaraboid seal of the "Lyre-Player Group" at the Huelva Museum / L. Serrano, F. Gonzalez de Canales, J. Llomart, A. Montano // Actas do V Encontro de Arqueologia do Sudoeste Peninsular (Almodôvar, Portugal, 18-20 November 2010).* – Almodôvar, 2012. – P. 279-288.
34. *Slunečko V. Etruský onomastický systém / V. Slunečko // Listy filol.* – 1990. – Roc. 113. – № 4. – S. 272-292.
35. *Walde A. Lateinisches etymologisches Wörterbuch : in 2 Bde. / A. Walde.* – [3 Aufl.]. – Heidelberg, 1954. – Bd. 2: M-Z. – 851 S.
36. *Wallace R. E. Etruscan Inscriptions on Ivory Objects Recovered from the Orientalizing Period Residence at Poggio Civitate (Murlo) / R. E. Wallace // Etruscan Studies.* – 2008. – Vol. 11. – P. 67-80

Янко А. Л. К интерпретации этрусской надписи из Рима (REE 47/29)

В статье предпринята попытка толкования этрусской надписи, обнаруженной в Риме в районе церкви Сант Омобоно при раскопках храма Фортуны и Матер Матуты второй четверти VI в. до н. э. Критический анализ результатов предыдущих исследований заставляет отбросить интерпретации предшественников. Автор приходит к выводу, что пластинка в форме льва с надписью (REE 47/29) была посвящением в храм от потомка сирийских резчиков по слоновой кости, ассимилировавшихся в Риме при правлении царей этрусского происхождения.

Ключевые слова: этруски, этрусский язык, Древний Рим

Yanko A. L. A New Interpretation of an Etruscan Inscription from Rome (REE 47/29)

It is a new attempt to interpret an Etruscan inscription, found in Rome near the Saint Omobono Church, during excavations of the temples of Fortuna and Mater Matuta, dated back to the second quarter of the sixth century BCE. Critical analysis of the previous studies makes to reject the interpretations of forerunners. The author comes to conclusion that the plate in form of a lion with inscription (REE 47/29) was a dedication for the temple from a descendant of Syrian ivory cutters who had assimilated in Rome under the reign of kings of Etruscan origin.

Key words: Etruscan, Etruscan language, Ancient Rome